

BOMBKRIGET

OCH KULTUREN

Av översten G. A. WESTRING, Västerås

SEDAN urminnes tider ha filosofer och andra teoretiker studerat krigets väsen och sökt finna de lagar efter vilka kriget föres eller bör ledas — i den mån det överhuvud taget kan påverkas. Måhända ha dessa utläggningar haft mera historiskt värde genom att fastställa orsak och verkan än vägledande betydelse för kommande krig. Det är lättare att vara efterklok än att verkligen dirigera de stora linjerna. Utvecklingens stora drag bestämmas av så ofantligt många faktorer; de kunna inte behärskas av en eller ett fåtal ledande personer. Det blir närmast frågan om att — såsom en av våra ledande industrimän uttryckte det vid sitt jubileum för en tid sedan — hålla sig på vågkammen och följa med, endast då och då försöka ingripa genom att säga höger eller vänster.

Icke desto mindre har det sitt intresse att teoretiskt studera krigets mål och strategiska medel. Den hittills klaraste utläggningen härav gjorde tysken Clausewitz, som på 1820-talet var lärare i krigskonst vid preussiska krigsakademien. Krigets mål är enligt honom att påtvinga motståndaren sin vilja. En sådan definition är välförståelig, om man ser på t. ex. 1700-talets och 1800-talets krig, men ser man på 1900-talets båda världskrig blir definitionen genast mera svävande. Vem vill t. ex. definiera vad de deltagande stormakterna ville påtvinga motståndaren, då de gingo i krig 1914/17 och 1939/41? Och vad är deras vilja 1944? Jag skall emellertid inte dröja vid detta eljest mycket intressanta tema utan i stället ägna mig åt Clausewitz' andra huvudtes: krigets mål vinnes bäst genom att anfälla och förstöra fiendens stridskrafter. Denna teori föreföll att vara kvintensen av erfarenheterna från den nya tidens krig, särskilt från den fulländning av krigskonsten, som Napoleonkrigen erbjöd. Med strikt tillämpning av denna princip vunno också tyskar och japaner 1800-talets och början av 1900-talets krig efter överlägsen ledning. Den enkla och

rätlinjiga tankegången i denna teori är att kriget föres av stridskrafterna. Om stridskrafterna krossas, måste kriget upphöra. För en krigförande måste alltså krigets mål och de egna stridskrafternas operationsmål vara fiendens stridskrafter. Ett avgörande nederlag på slagfältet skall vara nog för att framtvinga den önskade eftergiften, t. ex. Austerlitz, Jena, Sedan, Tsushima. Operationer, som inte rikta sig mot stridskrafterna utan mot något annat mål, innebära enligt denna teori en omväg och en onödig kraftförbrukning, samtidigt som människor, värden eller nyttigheter i fiendelandet förstöras måhända utan större inflytande på krigets utgång. I den nutida militära uppfostran har ingått att räkna den Clausewitzska krigskonsten som den förnämsta, den som snabbast leder till målet och den som är minst omänsklig.

Samtidigt med att operationsmålen på detta sätt renodlades, strävade man efter att humanisera krigföringen och hålla den inom vissa lagbundna gränser. Med uppslag från 1600-talet tog ju 1800-talet upp till behandling folkrättsliga regler för krigföringen. Det första världskriget visade emellertid inom kort att inte ens de fåtaliga regler, man verkligen bundit sig för, kunde upprätthållas, framför allt inte i sjökriget. Vem reagerar numera mot ett bombanfall mot handelsfartyg? Och detta hör ändå till de mest flagranta brotten i de få verkligt erkända folkrättsliga reglerna. Efter Versailles tillsatte N. F. en kommitté för folkrättens kodifiering, men den självdog. Det kom aldrig ens att bli något färdigt förslag till reglering och humanisering av luftkriget, trots en livlig offentlig debatt och vissa förhandlingar just om detta. Då det andra världskriget kom, fanns det sålunda i fråga om luftkriget inte ens några regler att bryta mot. Humaniseringssträvandenas fiasko får säkerligen tillskrivas stormakternas motvilja mot att självmant beröva sig något medel att vinna övertaget i den väntade kraftmätningen. Ingen bedömde det med säkerhet vara fördelaktigt för sig själv att vara human i fråga om flygvapnets användning, och därför blev det heller ingen humanisering av luftkriget. Operationsmålen för flygvapnet kunde sålunda väljas fritt och även avse fiendefolket självt i form av oinskränkt luftkrigföring mot hemorten.

Det är ingalunda någon nyhet i krigshistorien att sålunda undvika stridskrafterna och välja andra operationsmål. Tvärtom kanske detta — om man går långt tillbaka — har varit det vanligaste, alltifrån den tid, då grannstammarna rövade boskapen och brände sädesfälten för varandra för att genom svält försvaga fien-

den, via sådana metoder som exemplifieras av Kartagos och Magdeburgs förstörelse till 1700-talets krig om spannmålsmagasin.

Äldre tiders främste krigsteoretiker var romaren Vegetius, vars för femtonhundra år sedan nedskrivna arbete var vägledande för krigskonsten i minst tusen år. Han skriver att »det är bättre att besegra fienden medelst brist, överfall och bekymmer för svåra lägen än med fältslag» och att »stora fältherrar icke borde eftersträva slaget annat än vid gynnsamma tillfällen». Elva hundra år senare är Macchiavelli inne på samma tankegång, då han skriver, att »det är bättre att besegra fienden med hungern än med svärdet». I många av medeltidens och nya tidens krig ha dessa principer tillämpats, även om denna sorts krigskonst aldrig skattats särskilt högt.

I det första världskriget sökte båda parterna till en början förvägas avgörande i lantkriget genom slag. Först sedan den brittiska sjömaktens effektiva blockad fått verka i nära fyra år och undergrävt både stridskrafternas och befolkningens egen motståndskraft, kunde ett avgörande anfall i väster sättas in. Tyskarna gjorde ett motsvarande försök med det oinskränkta ubåtskriget att svälta ut befolkningen på de brittiska öarna, men misslyckades.

I det andra världskriget har hemortsbekämpningen från luften övertagit handelsblockadens roll. Centralblocket var denna gång långt mindre känsligt för sjömaktens handelsblockad. Hemortsbekämpningen är emellertid bara ena sidan av flygvapnets verkningssfär. Den andra är medverkan i det rent militära kriget, i kampen mellan stridskrafterna på jordytan, alltså i rent Clausewitzsk anda. Bombkriget enligt denna senare princip har hört till de utmärkande dragen i alla de fälttåg, som utkämpats och alltjämt utkämpas sedan 1939. Det var först tyskarna, som visade hur det skulle gå till — i Polen 1939, i Norge, Holland, Belgien, Frankrike 1940, på Balkan och i Ryssland 1941. Japanerna visade vintern 1942 att också de kunde konsten, varefter briter och amerikanare i Nordafrika och på Sicilien 1942—43 gav det mest lysande exemplet hittills på vad flygvapnet kan användas till mot rent militära mål. Principen har hela tiden varit densamma: först tillkämpar man sig herravälde eller åtminstone överlägsenhet i luften — något som för övrigt måste ständigt vidmakthållas genom kamp mot fiendens flygvapen på marken och i luften. Sedan sättas flygvapnets såvitt möjligt samlade krafter in i kampen på marken och till sjöss.

»Hemligheten med mina segrar», sade general Montgomery, »är

att slaget i luften vanns först. När sedan armén och flygvapnet tillsammans med hela sin tyngd kastades mot den fientliga armén voro vi oemotståndliga.»

Östfronten gav det tydligaste utslaget på vad bombvapnet betyder i lantkriget. 1941 dominerade det tyska flygvapnet och skapade genom anfall på järnvägsförbindelser och annat »vertikala omfattningar» av stora mått med höga fångsiffror och väldiga landvinster till resultat; vintern 1941/42 frös materielen sönder, och 1942 var bombplanstyrkan så reducerad, att man inskränkte sig till mera taktisk samverkan med trupperna på slagfältet. Rysarna lämnades i fred bakom fronten och fingo tillfälle att förbereda sina motoffensiver. 1943 måste de tyska trupperna i stor utsträckning kämpa utan stöd av bombflyg, t. o. m. jaktplanskyddet var svagt. Initiativet gick därmed förlorat och de ryska ångvältarna rulla nu oavbrutet västerut. Det flyg, som skulle kunna sätta käpp i hjulet, finns inte längre. Orsaken till det är västmakternas bomboffensiv västerifrån. Hemortens luftförsvaret kräver huvuddelen av den från luften hårt pressade tyska flyggindustriens produkter. För bombplanproduktion i större skala räcka resurserna inte längre till. Därmed har också den tyska krigsmaskinen definitivt tvingats över på defensiven, d. v. s. den kan mänskligt att döma inte längre tillkämpa sig en militär seger, endast förlänga kampen och uppskjuta avgörandet.

Även i sjökriget har bombvapnets (och flygtorpedvapnets) utslagsgivande betydelse framträtt, särskilt sedan japanerna i december 1941 så dramatiskt levererade svaret på frågan om flygvapnets verkningsförmåga mot örlogsfartyg. Numera utkämpas sjöstriderna i Stilla havet i regel mellan flyg och fartyg, sjöstyrkorna komma sällan i kontakt med varandra. Medelhavets centrum behärskades våren 1942 av tyska flygvapnet och britiska flottan kunde endast med svårighet närma sig Malta. Afrikakåren förstärktes sjövägen och Rommel trängde in i Egypten. Ett halvår senare kastades styrkeförhållandena i luften om, med resultat att Afrikakåren måste kapitulera utan chans att evakuera över havet. I stället genomfördes historiens största överskeppningsoperation, med endast obetydliga förluster och ohindrad av en intakt fientlig flotta. I slaget om Atlanten inträffade våren 1943 en vändning samtidigt med att det blev möjligt att betydligt öka användningen av flyg i kampen mot ubåtarna.

Bombkriget mot stridskrafterna riktar sig mot militära mål i egentlig mening. Men bombflygets räckvidd är så mycket större

än andra stridsmedels att även mål ganska långt bakom fronten, framför allt järnvägar och hamnar, komma i stridslinjen. Definitionen på rent militära mål är f. ö. mycket svävande. Från luften är det också mycket svårare att i frontens närhet skilja ut vad som är målet än t. ex. för artilleriet. Å andra sidan har man nog också på båda sidor fullt medvetet utnyttjat flygvapnets verkningsförmåga bortom artilleriets räckvidd till större hänsynslöshet och mindre skillnad mellan militära och civila mål. Man kan ju erinra om tyska bomb- och kulspruteanfall på flyktingströmmarna i Frankrike 1940 och om de allierades förstöring av det kulturhistoriskt ovärderliga Cassinoklostret häromdagen. Om det sista får man kanske säga som Nordahl Grieg: »Velsignet hver bombe som skrånet inn i et gotiskt byggverk hvis bare et barn blev skånet.» Om det framför allt är trupper, örlogsfartyg och byggnader, som drabbas av detta rent militära bombkrig, kan det militärt sett synas mera tilltalande och åtminstone ytligt sett också mera effektivt än hemortskriget. Tyvärr är det emellertid det sistnämnda som dominerar just nu och där skonar varken barn eller gotiska byggnader.

4¹/₂ års erfarenheter visar så markant och konsekvent bombvapnets betydelse i kampen mellan stridskrafterna att man kunde tycka att detta vore uppgift nog och att flygvapnet borde koncentreras på dessa uppgifter förutom den ständigt pågående nödvändiga kampen mot fiendens flyg. Så är emellertid inte fallet. Flygvapnet i hemortskriget, det egentliga bombkriget, kriget som riktar sig mot befolkningen själv och de resurser den behöver för att leva och krigsmakten för att strida, har alltsedan 1940 tagit allt större proportioner. Det kan vara skäl att något se tillbaka på förspelet till detta nu pågående oinskränkta bombkrig, eftersom frågan om vem som började spelar så stor roll — i propagandan, om också inte i realiteten.

1915 inleddes det oinskränkta luftkriget av tyskarna, som med zeppelinare anföll London; de fortsatte sedan med flygplan. Omfattningen framgår av uppgiften att sammanlagt inte mer än några hundra ton bomber fälldes på tre år. Högst 40 flygplan uppträdde på en gång över England. Senare anfölls också Paris. Anfallen voro klart riktade mot städerna och sålunda mot befolkningen själv. Resultatet blev att jaktplan och luftvärn bundos i hemorten och sålunda undandrogos fronten i Frankrike men i övrigt blev verkan motsatsen till den avsedda: man krävde repressalier.

De allierade inledde ett par år senare hemortsbekämpning från luften mot industrierna i Rhenlandet. Inte heller här fälldes mer än några hundra ton. Mål var obestriddigen fabriker i krigsindustrien, men spridningen var stor och civilbefolkningen led åtskilliga förluster. Engelska flygvapnets ledare trodde emellertid på bombkriget, och hösten 1918 hade man t. o. m. fått fram bombplan, som stodo färdiga i Frankrike att starta för bombfällning mot Berlin. Något sådant anfall blev dock aldrig av.

Från första världskriget är alltså att anteckna att tyskarna inledde bombkriget mot befolkningen, att engelsmännen inom kort fortsatte med industrien som mål men voro beredda att till sist även de anfälla befolkningen. Hemortskriget var dock en rent sekundär operation: 1918 hade de allierade över 7,000 flygplan vid fronterna, varav endast några hundra sysslade med bombkrig bakom fronten.

Från mellankrigstiden är främst att märka flygvapnets användning i kolonialkrigen. Först fransmännen i Marocko och sedan engelsmännen i Mellersta Östern och Indien använde bombplan för att tukta ohörsamma infödingsstammar, vilket av den tyska propagandan med visst fog betecknats som bombanfall på befolkning. I spanska inbördeskriget förekommo luftanfall mot hemorten utförda av Francosidan. Anfallen riktade sig i regel mot hamnar och fartyg, men en del företag mot Barcelona måste nog betecknas som avsiktliga anfall på befolkningen. Det var italienska och tyska bombförband, som kände sig för beträffande denna krigföring. Någon avgörande betydelse fingo anfallen inte.

Debatten om framtidens luftkrig var ganska livlig under mellankrigsperioden, alltsedan italienaren Douhet år 1921 drog upp det totala luftkriget som en sannolik möjlighet, som t. o. m. skulle kunna bli huvuddraget i framtidens krig. Man trodde sig kunna särskilja två linjer i hemortskriget från luften: enligt den ena riktas anfallen mot industrier och kommunikationer, enligt den andra mot befolkningen själv i storstäderna. Alltså å ena sidan krig mot försörjningen, å andra sidan terrorkrig. Man kan inte säga, att någon av stormakternas militärskribenter fördömde någotdera slaget av krigföring utan man tycks på alla håll ha räknat med dem ganska kallt. Större krigsövningar på 1930-talet lades upp i många fall just som luftanfall i stor skala mot hemorten. Luftförsvaret riktades också in på detta. Vid andra världskrigets utbrott ansågs det nog allmänt som ett axiom att hemortsanfall skulle komma till stånd. Den viktigaste förutsättningen för sådana företag fattades emellertid, nämligen tillräckligt med tunga bomb-

förband. Tyskarna låg bäst till i fråga om antal bombplan, men deras flygplan var som det sedan skulle visa sig i minsta laget — med en bomblast av något mer än 1 ton. Engelska bomplan voro något tyngre redan vid krigsutbrottet, och två år senare hade man enligt planer, som fattats redan 1937, för hemortsanfall speciellt byggda fyrmotoriga bombplan framme i större antal. Det var således inget tvivel om att brittiska flygvapnet räknade med att självt utföra hemortsbekämpning.

Det andra världskriget inleddes med tyska bombanfall i stor skala mot Polen. De inledande anfällen riktades mot flygbaser och flygindustrier. I den mån flygindustrien låg i eller vid städer, träffades också dessa, bl. a. utkanten av Warszawa. Senare, då trupperna nått fram till huvudstaden, sattes bombanfall in för att framtvunga en kapitulation. Dessa anfall måste betecknas som de första under andra världskriget riktade mot de inre delarna av en stad. Tyskarna framhålla dock att staden låg i frontlinjen.

Det finska vinterkriget inleddes med ett ryskt bombanfall på huvudstaden och sedan följde många ryska anfall på finska städer; dessa anfall måste betecknas som terrorföretag, ehuru föga effektiva som sådana. Flertalet anfall mot finska hemorten torde dock åsyftat att störa eller hejda järnvägstrafiken. Ryssarna äro emellertid de första i andra världskriget, som företagit en längre tids planmässigt bombkrig mot hemorten.

Vintern 1939—40 vilade båda parter i Västeuropa på hanen och undveko att öppna bombkriget mot hemorten. Den 14 maj 1940 kom tyskarnas bekanta ödeläggande bombanfall mot Rotterdams centrum, insatt för att framkalla en kapitulation. Även denna stad låg i frontlinjen och anfallet var sålunda inte led i något hemortskrig utan bara ett tecken på att alla hämningar nu släppts. Den 16 maj inledde engelska flygvapnet sina sedan länge planerade anfall mot industri- och kommunikationsmål i västra Tyskland (tyska propagandan räknar den 10 maj), och sedan dess har bombkriget västerifrån varit i gång utan avbrott. De två första åren höll man sig tydligt till industri- och kommunikationsanläggningar. De voro emellertid svåra att träffa under mörker, anfallsstyrkan var liten och resultatet blev nålstyggn, inte mera. Man hade räknat fullständigt fel på de bombkvantiteter, som behövdes för verkan av betydelse. I och med att styrkan växt till gick man 1942 över till att anfälla industri- och hamnstäderna som sådana och sedan ha både styrka och verkningar varit i rask tillväxt.

Tyskarna inledde sitt bombkrig mot England i augusti 1940, och

propagandan hade då den trumf på hand att engelsmännen redan anfällt mål i Tyskland under tre månaders tid fastän med svaga krafter. Det var alltså frågan om vedergällning och det blev inte öga för öga, utan 10- och 20-falt. Den 7 september kom det första storanfallet mot London och sedan pågick bombkriget mot London och andra städer till den 10 maj 1941. Operationsmålet var i åtskilliga fall hamnområdena, t. ex. i London, Portsmouth, Liverpool, Glasgow, Swansea, men i stort är det obestridligt att städerna själva och därmed befolkningen voro huvudmålet. Ledande personers uttalanden ställde detta utan tvivel, det talades ju t. o. m. om utradering av stad efter stad. Resultatet blev emellertid ett misslyckande. Jaktförsvaret var alltför effektivt. Den tyska krigsmaskinen fick sin första motgång. Det blev en vändpunkt i kriget och tyngdpunkten flyttade österut. Sedan ha de tyska anfällen ända tills helt nyligen inskränkts till störningsanfall. Det råder inget tvivel om att de tyska anfällen 1940/41 pressade brittiska hemorten mycket hårt. Som man nu kan se på saken blev emellertid den viktigaste följden motsatsen till det avsedda, nämligen att hos det brittiska folket skapades det psykologiska underlaget för repressalier och för oinskränkt, växande luftkrigföring mot tyska hemorten, ett underlag av största betydelse i en demokrati.

Våren 1941 inledde tyskarna operationerna på Balkan med ett stort anfall på Belgrad i tydligt syfte att lamslå hela huvudstaden och framför allt den centrala ledningen. Det uppsåtet lyckades, den militära ledningen kom helt ur funktion, men många tusen helt oförberedda civila serber fingo sätta livet till, överraskade i sina sängar och helt utan skyddsrum.

Ryssarna ha egendomligt nog i kampen mot Tyskland använt mycket litet hemortsbekämpning utan satt in sitt bombvapen mest mot militära mål. Sommaren 1942 förekommo dock en del anfall mot storstäder i Ostpreussen, Polen, Ungern och Rumänien. Den senaste tidens anfall mot Finland likaväl som vinterkrigets visar att man ingalunda är främmande för tanken utan att det mest varit resurserna, som hindrade mera planmässiga operationer mot hemorten. Här är operationsmålet tydligen städerna och syftet blott politiskt: att bomba Finland ut ur det tyska blocket. Samma princip tillämpade f. ö. de allierade mot Italien sommaren 1943 med gott resultat. Oavsett om fred kommer till stånd eller icke blir väl resultatet av det ryska bombvapnets inlägg i fredsdiskussionen ökade svårigheter på lång sikt för strävandena att finna en godtagbar form för Finlands och Nordens framtida samlevnad

med stormakten i öster. Ännu ett minus sålunda på bombkrigets konto.

Vintern 1943/44 blev en ny huvudstad på Balkan lagd i ruiner, nämligen Sofia. Nu var det engelsmän och amerikanare, som fällde bomberna, tydligen i syfte att avhålla bulgarerna från aktivt deltagande i kriget.

Det nu pågående bombkriget mot hemorten i Tyskland har nått sådana dimensioner att det blivit ett av västmakternas viktigaste medel att krossa sin fiende. Ända till och med 1942 hade man intrycket att bombkriget mest förstörde materiella och andliga värden av kulturell betydelse även på lång sikt utan att fördenskull påskynda ett avgörande. Händelserna sedan mars 1943, då slaget om Ruhr inleddes, måste emellertid ge anledning till en grundlig omvärdering. Slagen om Ruhr, Hamburg och Berlin, förstöringen av Leipzig, Hannover, Kassel, Stuttgart och andra städer ha i all sin ohygglighet visat att det inte längre är fråga om meningslös förstöring utan inverkan på krigets gång. Det gäller nu en planmässig offensiv mot Tysklands viktigaste tillgångar, så hotande att tyskarna måst offra sina positioner i öster och hela sitt offensiva program för att samla sina resurser till hemortens försvar. Från de allierades sida är tankegången klar: »Vi veta att varje bomb, som lämnar bombställen, jämnar vägar för invasionsarméerna», sade chefen för det tunga brittiska bombflyget. Tydligast uttryckte Churchill avsikten i sitt tal nyligen: »Hela denna flygoffensiv utgör den grundval på vilken våra planer för invasion över havet vila.» Bakom denna avsikt ligger en tydlig strävan att spara människoliv i arméerna. Man vill till varje pris undvika en blodavtappning lik den under förra världskriget, då blomman av en hel generation förblödde på Flanderns slagfält.

Fälttågen i Nordafrika och på Sicilien visade hur förlusterna på marken kunna hållas nere då man vunnit herravälde i luften. Invasionen i Västeuropa är långt svårare och måste få långt större dimensioner. Det räcker inte bara med att prestera överlägsenhet i luften vid landstigningen; hela den tyska krigsmaskinen måste vara så försvagad, att ett bakslag inte kan riskeras och att avgörandet blir snabbt. I den väldigaste väpnade konflikt, som historien känner, har man bedömt att det inte räcker att bara lita till den rena kampen mellan stridskrafterna enligt Clausewitz' maximer. Avgörandet i den kampen är så svårt att uppnå, att man utan alla hänsyn måste tillgripa varje slag av betvingelsemetod, som tekniken erbjuder. Luftkriget mot hemorten har då

befunnits vara det som förmodas vara effektivast. De som få betala för detta beslut är framför allt västmakternas flygare, den tyska civilbefolkningen och tysk odling överhuvud taget.

Luftkriget i nuvarande omfattning ställer oerhörda kvantitativa krav på flygutbildning och flygplantillverkning. Flygskolor och flygindustri sysselsättta f. n. åtskilliga miljoner människor i Amerika och England, samtidigt som kapitalutläggerna för flygfält och fabriker varit ofantliga. Den tekniska forskningen har till stor del riktats in på luftkriget och på att möjliggöra flygning och bombfällning med stor precision även i moln och mörker. De uppfinningar, som där gjorts, få antecknas på bombkrigets pluskonto, därför att de bli av största värde efter kriget för flygtrafiken. Denna kan emotse en utveckling, som det annars skulle tagit 10—20 år att uppnå. Här i landet har man nog ännu inte fattat i vilken hög grad både militär och civil flygning gått in i medvetandet och vilket inslag den rent kvantitativt blivit i folkens liv.

Luftkriget kostar. 1943 förlorade de allierade i Västeuropa bortåt 3,500 tunga bombplan med 25,000 man. Januari 1944 tog kanske 500 bombplan med 4,000 man. 500 bombplan betyda minst 50 miljoner arbetstimmar, d. v. s. 250,000 arbetare och kanske 1,000 miljoner kronor i månaden. Det tyska jaktförsvaret har hittills inte börjat svikta, de allierades relativa förluster tendera snarare att öka över de 5 %, som var tidigare genomsnitt. Utbytet av varje bombplan under dess livslängd blev inte mer än i genomsnitt 50 ton bomber fällda. Men de allierades resurser tyckas räcka till för att både vidhålla och öka offensiven. Januari 1944 blev med 30,000 ton fällda bomber den hittills intensivaste bombmånaden, trots att den ur klimatsynpunkt är årets sämsta flygmånad.

Amerikanarnas anfallsföretag under dager, som nu pågått i drygt ett år med på sista tiden raskt växande styrka, riktas helt och hållet mot bestämda krigsindustriärläggningar, icke mot städerna som sådana. Numera är det den tyska jaktplansindustrien som är huvudmålet, och det är bombkriget mot jaktplanfabrikerna som präglar februaris operationer, särskilt de amerikanska. Det kan tyckas vara självändamål att flygvapnen på detta sätt bekriga varandra. Men tankegången är den att om det tyska jaktvapnet väl kan reduceras till en obetydlighet, kan bomboffensiven öka så väsentligt i styrka emot hemortens resurser av alla slag, att kriget kunde vinnas mycket fortare, kanske t. o. m. utan invasion. Just nu är det omöjligt att avgöra, om detta uppsåt kan lyckas. Det finns dock säkert många som hoppas att invasionen inte skall

behövas eller att den skall förenklas till en militärpromenad. Churchills senaste anförande tydde ju inte heller på någon snar invasion utan snarare på att man ville ytterligare avvakta bombkrigets resultat och närmast om det tyska jaktvapnet skall vinna samma framgång i slaget om Tyskland som det brittiska i slaget om England för 3 år sedan.

Det brittiska flygvapnets mörkeranfall mot Tyskland riktades från början mot bestämda anläggningar i eller vid städerna, framför allt fabriker, hamnar, järnvägsstationer. Det visade sig emellertid att verkan blev dålig på det sättet. Från och med våren 1942 anfaller man för det mesta hela städerna i klart syfte att göra dem så obeboeliga att arbetena i därvarande industrier måste läggas ner. Då man inte tillräckligt kunde träffa och förstöra maskinerna måste man driva bort arbetarna. De tekniska hjälpmedlen ha fullkomnats och bomberna äro numera anpassade antingen för att spränga och blåsa ikull huskomplex eller för att sätta eld på dem, varvid särskilt brandbomberna — med fosfor — blivit svåra att bekämpa och plågsamma för dem, som komma i närheten. Städerna väljas ut alltefter sin betydelse för krigsproduktionen och försörjningen överhuvud taget. Mål bli följaktligen alla de stora industristäder, som ligga inom bombplanens effektiva räckvidd, d. v. s. c:a 900 km. från England. Man måste nog säga, att det framför allt är produktionen som är operationsmålet, men gränsen mellan dessa mål och terrorkriget är utplånad. Anfällen få dubbla verkningar, både materiella och psykiska. Vilka äro då verkningarna av detta egendomliga och skrämmande krig, vars resultat främst tycks mätas med siffror över förbrukad ammunition och raserade arealer i storstäder?

Ja, samstämmiga utlåtanden om förstörelsen under 1943 och början av 1944 vittna om att förödelsen är oerhörd. Ofta är det väl inte främst industrianläggningarna som förstörts utan dessa ha kunnat sättas igång igen efter någon tid. Det mest påfallande torde vara affärs- och bostadskvarterens rasing. 6 à 7 miljoner hemlösa ställa ofantliga anspråk på kommunikationer och försörjning och sätta tysk organisationsförmåga på hårdare prov än någonsin. Att krigsindustrien dock ännu inte satts ur spel bevisas bäst av att krigsmakten alltjämt är så effektiv som den är på tre fronter.

De psykiska verkningarna åter är omöjliga att bedöma från svensk horisont. Redan i oktober sade emellertid Göbbels, att

luftkriget var tyska folkets svåraste bekymmer. Detta var förelaget om Berlin och Leipzig. De hemlösa problem är kanske det värsta. Det gäller här inte bara organisatoriska problem utan sociala och moraliska svårigheter av tidigare icke prövad art och omfattning, som uppställa hotande perspektiv för hela vår världsdels framtid. Det lönar sig föga att gå in på gissningar om den brittiska spekulationen skall visa sig vara riktig eller inte. Skulle det visa sig att trots allt luftkriget är förfelat, ha de allierade ådragit sig en dryg skuldbörda för ödeläggelse av omistliga värden i Europa. Om det å andra sidan visar sig, att man bedömt rätt, och luftkriget framkallar ett relativt snabbt slut på kriget, kan man kanske i alla fall fråga sig om målet varit värt offret.

Häromdagen läste vi i tidningen att man skall resa till Leipzig, om man vill se världens största ruinhög. Tillståndet i Berlin kan inte beskrivas. Oersättliga kulturella värden ha fått stryka med. Med Leipzigs bokcentrum försvann en av den vetenskapliga världens allra främsta kraftkällor. Att historiska byggnadsverk och oskattbara konstverk försvinna måste beklagas men får kanske anses som något överkomligt. Det innebär i alla fall en minskning av de gemensamma tillgångar, som kan sammanfattas under begreppet västerländsk odling. Industriens och kommunikationsväsendets förluster liksom bostadscentras ödeläggelse äro ju något som så småningom kan repareras, men återuppbyggnadsarbetet måste dra många år, under vilka både Tysklands och andra länders resurser måste hårt engageras i detta arbete. Om tyska folket, som det antytts, skall sättas i arbete för återuppbyggnad i de länder, där tyska krigsmakten gått raserande fram, kommer motsvarande arbete i Tyskland att gå vida långsammare, och man kanske får emotse en utmattning och tillbakagång av Tyskland som producerande och handlande land för generationer framåt. En öken eller ett vacuum i Europas mitt, som väl måste medföra tillbakagång för Europa överhuvud taget. Och människorna i detta ödelagda land, hur komma de att reagera? Det är svårt att bedöma om reaktionen mot bombkriget skall resultera i hat mot dem som fällt bomberna eller mot de styrande, som drivit landet i krig, eller till sist i ren apati. Hur stämningen än slår, måste man anta att den generation, som genomgått bombkrigets lidanden, blir märkt på ett sätt, som inte bådär gott för framtiden. Här ligger kanske den största posten på bombkrigets minuskonto. Å andra sidan får man på plussidan uppföra de goda egenskaper som av allt att döma frammanats under luftskyddsarbetet både i Eng-

land och Tyskland — moral, självupppoffring, uthållighet, hjälpsamhet.

Till och med i England har den negativa sidan av saken uppmärksamats. Då och då har angrepp på bombkrigspolitiken förekommit i parlamentet. Nu senast var det biskopen av Chichester, som opponerade. Fullt medveten, sade han, om att det var tyskarna, som inledde bombkriget, både till tiden och i fråga om hänsynslösheten, ville han dock peka på de pågående anfallens moraliska konsekvenser för de europeiska folkens framtida samlevnad. Endast att fienden använt en viss krigsmetod är inte något skäl för att själv tillämpa samma metod om den är moraliskt förkastlig. Anfallen mot Hamburg och Berlin betecknades som icke försvarlig krigshandling. Förre ärkebiskopen av Canterbury understödde och tyckte att man nu gått för långt och längre än vad som tidigare förklarats vara meningen. Regeringen svarade att den minskning i arbetsprestation i Tyskland, som anfallen framkallat, icke kunnat uppnås på annat sätt. Krigsindustrierna kunde lamslösas endast genom att man bringar hela det civila livet att avstanna i de städer, där de äro belägna. Detta vore full motivering. Ingen ville väl bestrida, att man kunde bli tvungen bombardera städer i frontlinjen. Industristäderna i Tyskland ligga i frontlinjen och måste bombarderas, slutade lord Cranborne. Churchill beseglade detta uttalande med att säga: »Åsikten att vi skulle inskränka eller inställa användningen av detta det förnämsta krigsinstrumentet kommer inte att vinna de allierade regeringarnas anslutning.» De civila i Tysklands städer fingo det vänliga rådet att ta sin tillflykt till landsbygden.

Därmed torde besked vara givet för resten av kriget. Vilka konsekvenserna än bli för kulturen i Europa, fortsätter bombkriget to the bitter end.

Bombkrigets förödelse kommer nu i krigets slutskede inte att inskränka sig till Tyskland. Redan ha tyska repressalieanfall mot England börjat få verkningar i London, liknande dem från 1941. Ryssarna ha säkert inte sagt sitt sista ord i fråga om bombkriget, varför randstaterna från Finland till Rumänien nog ha mera att vänta. I Italien kommer den ena kulturskatten efter den andra i frontlinjen och frågan är om Rom skall undgå förstörelse. Det hör framtiden och inte nuet till att avgöra om det som nu rives ned av vad århundraden byggt upp kommer att medföra övervägande ont eller inte. Det för britterna överskuggande motivet är, som jag nyss nämnde, strävan att få ett snabbt slut på kriget

och att undvika stor blodsutgjutelse. Man måste, som lord Cranborne anförde i sitt svar till biskopen av Chichester, tänka inte bara på tyskarnas lidanden under flygbomberna utan också på alla de folk, som nu sucka under tyskarnas ok i ockuperade länder: ryssar, polacker, tjecker, belgier, norrmän, jugoslaver, greker, fransmän och danskar, liksom på de kämpande soldaterna vid fronterna. Hit kunde med fördel ha fogats de baltiska folken.

Frågan är om i själva verket bombkriget är så mycket omänskligare än mycket annat, som kriget fört med sig. Tänk på den förstörelse, som går över de olyckliga länder och provinser, där landfronten böljat fram och tillbaka, som nu i Ryssland där båda sidor tillämpa den brända jordens politik. Det som inte skjutits sönder med artilleri spränges systematiskt i luften före återtåg. Tänk på hungersnöden, som undergräver folkhälsan i många länder för generationer framåt. Tänk på våldsamma omflyttningar av miljoner människor från sina ärvda och invanda hembygder till helt främmande miljöer och på familjefäders tvångsarbete i årtal i annat land. Tänk på den upplösning av de grundläggande moraliska lagarna som nu inarbetas i de ockuperade länderna, på dem, som få lära sig att tillämpa tortyr och skjutande av gisslan som något naturligt och tillbörligt, lika väl som på dem som tvingas att kämpa för sin frihet med sabotage och politiska mord som något lika tillbörligt. Samtidigt få folken lära sig att hata mer än kanske någonsin förr.

Man kan nog ej ta ut bombkriget som något speciellt förkastligt och moraliskt mera undermåligt än krigföringen i övrigt. Det är inte bombkriget utan kriget som bör fördömas och motarbetas. Framför allt bör man icke räkna med några folkrättsliga regler eller mellanfolkliga överenskommelser eller ens överstatliga föreskrifter, som på ett hållbart sätt kunna kriminalisera vissa krigföringsmetoder eller stridsmedel. De krigförande i framtiden komma nog att resonera på samma sätt som den ledande engelske sjömilitär, som redan för 40 år sedan förklarade: »Krigets kärna är våld, hänsynsfullhet i krig är dumhet.» Då krigen inte föras endast för begränsade mål, som t. ex. många av 1700-talets och 1800-talets krig, utan då det gäller staters och folks hela existens komma alla medel att tillgripas, och då hålla inte de regler man i humanitetens namn försökt att sätta upp på samma sätt som man sätter upp regler för fair play i en kampsport. Det tragiska är ju, att teknikens framsteg betytt så mycket mera raffinerade metoder att föra krig på. Den som kämpar för livet kommer inte att avstå

från att utnyttja tekniken. Kanske kommer man med insikten om krigets ovillkorliga hänsynslöshet och kulturupplösande följder fram till att krigen bli mera sällsynta än förr och endast detta vore ju ett steg framåt. Om inte den tekniska utvecklingen skall leda till människosläktets utplånande måste vi arbeta på att tämja de drifter, som leda till krig, att åter trycka ner i djupet inom oss mr Hyde som alltför tydligt börjat ta loven av d:r Jekyll. Flygtekniken är som så mycket annat på gott och ont, och där står nog d:r Jekyll färdig att när som helst förvisa den just nu skrämmande mr Hydeskepnaden till andra rummet. Vi skola väl med litet god vilja kunna få ut positiva och gagnrika konsekvenser av att vi lärt oss flyga över jorden i stället för att bara tvingas krypa ner och gömma oss under jorden.

Då man ser den förstörelseprocess, som nu övergår Europa och söker finna en mening i det som sker, får man lätt en vision av barn som leka i en sandhög eller med byggklossar. Då sandhögen omskapats till torn och tinnar eller då alla klossarna fogats in i en konstmässig byggnad, trampar man med stor förtjusning ner eller slår ikull alltsammans och är tillbaka vid utgångspunkten. Men det byggs nya byggnader ur spillrorna, ännu bättre än de gamla, och den obrukade sandhögen eller byggklossarna i lådan upphöra icke att tjusa skapardriften, som väl ändå är starkare än förstörelsedriften.